

1. Андрієвський Б. М. Взаємодії художньо-виразної мови музики та живопису в естетичному вихованні молодших школярів // Пед. науки: зб. наук, праць ХДУ. Вип. 26. Херсон, 2002. С. 229-232.
2. Бровчак Л. С., Старовойт Л. В. Попереднє слово. Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VI школа методичного досвіду): Матеріали Всеукраїнської наук.-практ.конф. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2016. 312 с.
3. Голінська Т. М. Поліхудожній розвиток молодших школярів засобами інтеграції мистецтв // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наукових праць / Редкол.: Т.І. Сушенко та інші. Вип. 26. Київ-Запоріжжя: ЗПК, 2002. С. 415–419.
4. Готсдинер А. Л. Музыкальная психология [Текст] / М.: Магистр, 1993. 327 с.
5. Дорфман, Л. Я. Эмоции в искусстве [Текст]: Теорет. подходы и эмпири. исслед. / - М.: Смысл, 1997. 424 с.
6. Лазаренко Н. І. Суперечності, проблеми і парадокси в системі педагогічної освіти / Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник. наук. праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2019. Вип. 53. С. 5 – 8.
7. Лейбниц Г. В. Новые опыты о человеческом разуме. М., 1936. 266 с.
8. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Упор. Л. М.Масол, О. В.Гайдамака, Е. В.Белкіна, О. В.Калініченко, І. В.Руденко. Харків: Ранок, 2006. 256 с.
9. Медушевский. В. В. Интонационная теория в исторической перспективе [Текст] / Советская музыка. 1985. № 7. С. 66-70.
10. Назайкинский. Е. В. Оценочная деятельность при восприятии музыки [Текст] / сб. статей: Восприятие музыки. М., 1980. 234 с.
11. Психологічний словник / за редакцією члена-кореспондента АПН СРСР В.І.Войтка. Київ, Видавниче об'єднання «Вища школа», 1982. 679 с.
12. Рудницька О. П., Миропольська Н. Е. Критерії музично-естетичного розвитку дітей // Початкова школа. 1985. № 3. С. 38-43.
13. Субота М. В. Суб'єктні особливості емоційного сприймання музики (когнітивний та експериментальний аспекти) [Текст] / Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія / За ред. С. Д. Максименка. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2008. Том X, Вип. 9. С.435 – 451.
14. Шевченко Г. П. Эстетическое воспитание в школе: учеб.-метод. пособие. Киев: Рад. школа, 1985. 114 с.

А. Філіпович,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,

УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ В ЇЇ ВПЛИВАХ НА ВОКАЛЬНУ ТВОРЧІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПОЗИТОРІВ

Постановка проблеми дослідження та її актуальність. Щороку у березні національна спільнота святкує день народження видатного поета, славетного сина українського народу – Тараса Григоровича Шевченка, який на недосяжну висоту підняв українське слово, виразив думки і прагнення нашого народу в умовах поневолення російським царатом. Саме його творчість привернула увагу широкої громадськості не тільки до громадянських проблем українського народу, але й до його мови, що співом проявилася у віршах як самого Т.Шевченка, так і С. Руданського, Л. Глібова, Ю. Федьковича, С. Воробкевича і багатьох інших вірних синів України.

Зі словом великого Кобзаря, українською поезією школярі знайомляться вже у початковій школі, адже вона сприяє вихованню почуття любові до Батьківщини, закладає підґрунтя патріотичного світогляду дітей. Проте, більш дієвий вплив на формування національної свідомості дітей молодшого віку, на нашу думку, може здійснити співане слово, яке допомагає краще запам'ятати вірш, розвиває емоційний світ житини, сприяє становленню її естетичного смаку. Тому використання на уроках у початковій школі пісень і романсів, створених на вірші українських поетів, набуває особливої актуальності у процесі становлення нової української школи, покликаної виховувати особистість, здатну до самореалізації у сучасному суспільному житті.

Аналіз останніх досліджень. Для вивчення можливостей використання української співаної поезії на уроках у початковій школі автор статті звернулася до літературних джерел, розміщених у двох площинах. Перша з них дозволила проаналізувати зміст української поезії, з якою знайомлять школярів на прикладі читанок О.Савченко [9, 10], авторських колективів у складі О. Верес, Г. Кирпи, Д. Чередниченко [1], С. Коструби, Н. Івасько, О. Жовнір [4] та Н. Скрипченко, О. Савченко, Н. Волошиної [12], У цих збірках значне місце відведено саме поезії Т.Шевченка. У другій площині знаходиться література, присвячена вивченню особливостей музичної інтерпретації поетичного слова українських авторів. Дослідження М. Грінченка [2], Н. Гуйванюк [3], О. Кошиця [5], С.

Людкевича [6], Ю. Малишева [7] розкривають жанрово-стильові і змістові особливості українського романсу.

Мета статті. Спираючись на аналіз змісту української поезії, історичних відомостей, результати досліджень особливостей засобів виразності українського романсу, ставимо за мету визначити специфіку впливу української поезії ХІХ – початку ХХ ст. на становлення жанрів вокальної мініатюри у вітчизняній музиці.

Виклад основного матеріалу. Безперечно, що наймогутніший вплив на українську народну пісню виявила творчість Тараса Шевченка. Овіяні духом щирої народності, поезії Кобзаря надзвичайно близькі до зразків народнопісенної творчості, але й мають яскраві індивідуальні риси, притаманні перу великого митця. Відомо, що вже за життя поета з'явилися перші музичні зразки його поетичної творчості, складені невідомим авторами з народу. Існують й авторські пісні на слова Т. Шевченка, які стали народними, зокрема «Нащо мені чорні брови» на музику Д. Бонковського, «Реве та стогне» на музику Д. Крижанівського.

Виділимо типові образи, що притаманні поезії Т. Шевченка та найчастіше резонують у народних піснях-романсах. Образ самотньої дівчини яку зрадили чи скривдили втілено в «Ой одна я, одна», «Нащо мені чорні брови». Образ козака, який знайшов свою загибель на чужині, віднаходимо у «Тече вода в синє море». Образ чумака, що помирає у забутті посеред безкраїх краєвидів серед степу, зустрічаємо в «Ой не п'ються пива-меди». Особливою привабливістю виділяються образи рідної для душі поета української природи, розкриті у піснях-романсах «По діброві вітер виє», «Плавай, плавай, лебедонько». Звичайно, важливе місце посідають образи України та її народу, що постають гіркими роздумами Т. Шевченка у «Думи мої», «Все йде, все минає», «Єсть на світі доля».

На розвиток жанру романсу в українській професійній музиці мала вплив і творчість видатних українських поетів С. Руданського, Л. Глібова, Ю. Федьковича, С. Воробкевича, а також багатьох майстрів слова з народу, кожен з яких збагатив народнопісенну культуру новими художніми образами й настроями, властивими його творчій індивідуальності.

В творчості видатного українського композитора М. Лисенка (1842-1912) остаточно сформувалися класичні риси української професійної музики, зокрема й у галузі камерно-вокальних жанрів. Композитор створив більше ста

двадцяти солоспівів. Звертаючись до цього жанру впродовж усього творчого життя, М.Лисенко постійно вдосконалював його стиль, що призвело до еволюції солоспіву в його творчості. Проте, піднести український романс до рівня сучасного світового музичного мистецтва М.Лисенку вдалося ще й тому, що в його поетичній основі знаходилися високохудожні поетичні зразки. С. Людкевич вказував, що у творчості М. Лисенка солоспіви були «тією стихією, що в ній найлегше і найкраще виявлявся природний талант композитора» [6, с.355]. Про музику до «Кобзаря» С. Людкевич писав, що це «справедливо... найвищий і найкращий вислів оригінальної лисенківської музики» [там само].

Пісні й романси М. Лисенка створені на тексти багатьох українських поетів, зокрема Т. Шевченка, П. Куліша, Є. Гребінки, С. Руданського, О. Кониського, Лесі Українки, М. Максимовича (на текст із його перекладу "Слова о полку Ігоревім"), О. Олеся, М. Вороного, В. Самійленка, М. Старицького, Я. Щоголева, І.Франка та інших. Найбільше камерно-вокальних творів – понад 60 (пісень, романсів, вокальних ансамблів) – М. Лисенко написав на вірші Т. Шевченка, причому переважна більшість з них була складена у перший період творчості митця, ще до 1880-х років. Саме в піснях і романсах на тексти Т. Шевченка яскраво виявилася «народна» лінія стилю композитора. У камерно-вокальних творах М. Лисенко довершено поєднав слова і музику, зумівши надзвичайно чуйно відтворити особливості змісту поезії та її психологічні підтексти .

Особливо помітний вплив поетичного дару Т.Шевченка на організацію ритмічної сторони мелодики камерно-вокальних творів М. Лисенка. Поетична ритміка віршів Кобзаря спирається на різні віршові системи. Особливо часто зустрічаються народно-пісенна силабіка та силабо-тонічний вірш різних розмірів. Проте, музична ритміка в піснях і романсах М. Лисенка значно багатша й відрізняється від мовної ритмічної схеми багатством метроритмічної організації.

Творчі й естетичні засади М. Лисенка, що виступив засновником вітчизняної професійної композиторської школи, надалі розвинули композитори наступного покоління, зокрема К. Стеценко, Я. Степовий, С. Людкевич, В. Барвінський та ін., в творчості яких романс також посів значне місце. Композитори звертаються як до поезії Т.Шевченка, так і митців початку ХХ ст., у віршах яких яскраво проявляються риси національного поетичного стилю.

Висновки. Багатство поетичних образів, художність і виразність поетичного мовлення, яскравий національний колорит, що стали ознакою творчості Т.Шевченка та інших українських поетів, заклали міцний фундамент, на якому вкоренилося розлоге дерево вітчизняного романсу. Від солоспівів М. Лисенка на вірші Великого Кобзаря започатковується традиція національної музичної Шевченкіани, що постійно збагачується й донині.

Література

1. Верес О.І. Кирпа Г.М, Чередниченко Д.С. Біла хата : читанка для 3 кл. чотириріч. поч. шк.. К.: Освіта, 1992. 288с.
2. Грінченко М. О. Шевченко і музика. Вибране К. : Рад. письменник, 1959 р. 456 с.
3. Гуйванюк Н. В. Мова пісні – душа співця. Чернівці.: Спілка, 2003. -312 с.
4. Коструба С.С., Івасько Н.С., Жовнір О.Д. Чиста криниця: читанка для 4 кл. чотириріч. поч. шк. К.: Форум, 2002. 351с.
5. Кошиць О. А. Про українську пісню й музику. К.: Муз. Україна, 1993.
6. Людкевич С. П. Форма солоспіву у М. Лисенка (Спроба аналізу) *Дослідження і статті*. К. . 1976 . С. 159-170
7. Малишев Ю.В. Солоспіви: нариси та нотатки про українську вокальну лірику. К.: Музична Україна, 1968. 219 с.
8. Нудьга Г. А. Пісні та романси українських поетів : в 2-х т Київ : Рад. Письменник,1956.
9. Савченко О.Я. Літературне читання: підручник для 3 класу. К.: Освіта, 2013. 192с.
10. Савченко О.Я. Читанка: підручник для 2 класу. К.: Освіта, 2010. Ч.ІІ. 160 с.
11. Сердюк О. В. , Уманець О. В. , Слюсаренко Т. О. Українська музична культура: від джерел до сьогодення (Навч. монографія). Харків.: Основа, 2002. 426 с.
12. Скрипченко Н.Ф., Савченко О.Я., Волошина Н.Й. Читанка: підручник для 4 кл. чотириріч. поч. шк. К.: Освіта, 1993. 336с.

В. Федоренко ,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – старший викладач Т. Маринчук

СЛУХАННЯ УКРАЇНСЬКОГО РОМАНСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Постановка проблеми дослідження та її актуальність. Відчуття причетності до культури своєї нації починає закладатися на основі знайомства дитини з кращими мистецькими надбаннями власного народу. На уроках у